УДК: 616.34-009.7-053.2

BOLALARDA ABDOMINAL SINDROM: ZAMONAVIY DIAGNOSTIKA USULLARI SHARHI (2023–2026)

Sharipova Latifa Xakimovna
Zarmed universiteti,
Terapevtik fanlar kafedrasi assistenti
sharipova.latifa@gmail.com
+998 93 471 24 15
https://orcid.org/0009-0002-4916-9379
https://doi.org/10.5281/zenodo.24410791

ANNOTATSIYA: Bolalarda abdominal sindrom — pediatrik amaliyotda eng ko'p uchraydigan murojaat sabablaridan biri bo'lib, etiologik jihatdan juda xilma-xil kasalliklarni o'z ichiga oladi: funksional kasalliklardan tortib o'tkir jarrohlik patologiyalarigacha. Maqolada 2023–2026 yillarda nashr etilgan ilmiy adabiyotlar asosida bolalarda abdominal sindromni differensial diagnostika qilishning zamonaviy yondashuvlari tahlil qilingan. Rim IV mezonlari, biomarkerlar (kalprotektin, CRP), instrumental usullar (UTT, endoskopiya) va klinik qaror qabul qilish algoritmlarining samaradorligi ko'rib chiqilgan. Maqola yangiligi — so'nggi uch yillik xalqaro tadqiqotlar natijalarini birlamchi bo'g'in shifokorlari (UASH, pediatrlar) amaliyotiga moslashtirilgan holda tizimlashtirishdan iborat.

Kalit so'zlar: abdominal sindrom, bolalar, funksional qorin og'rig'i, Rim IV mezonlari, differensial diagnostika, kalprotektin.

АБДОМИНАЛЬНЫЙ СИНДРОМ У ДЕТЕЙ: ОБЗОР СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ ДИАГНОСТИКИ (2023–2026)

АННОТАЦИЯ: Абдоминальный синдром у детей является одной из наиболее частых причин обращения в педиатрической практике и объединяет этиологически разнородную группу состояний — от функциональных расстройств до острой хирургической патологии. В статье на основе анализа научной литературы 2023–2026 гг. рассмотрены современные подходы к дифференциальной диагностике абдоминального синдрома у детей. Освещены Римские критерии IV пересмотра, роль биомаркеров (фекальный кальпротектин, СРБ), инструментальных методов (УЗИ, эндоскопия) и алгоритмов клинического принятия решений. Новизна работы заключается в систематизации результатов международных исследований последних трёх лет применительно к практике врачей первичного звена (ВОП, педиатров).

Ключевые слова: абдоминальный синдром, дети, функциональная абдоминальная боль, Римские критерии IV, дифференциальная диагностика, кальпротектин.

ABDOMINAL SYNDROME IN CHILDREN: A REVIEW OF MODERN DIAGNOSTIC METHODS (2023–2026)

ANNOTATION: Abdominal syndrome in children is one of the most common reasons for medical consultation in pediatric practice, encompassing an etiologically heterogeneous group of conditions ranging from functional disorders to acute surgical pathology. Based on an analysis of scientific literature published between 2023 and 2026, this article reviews modern approaches to the differential diagnosis of abdominal syndrome in children. The Rome IV criteria, the role of biomarkers (fecal calprotectin, CRP), instrumental methods (ultrasound, endoscopy), and clinical decision-making algorithms are discussed. The novelty of the work lies in the systematization of international research findings from the last three years for application in the practice of primary care physicians (general practitioners, pediatricians).

Keywords: abdominal syndrome, children, functional abdominal pain, Rome IV criteria, differential diagnosis, calprotectin.

DOLZARBLIK (АКТУАЛЬНОСТЬ)

Qorin og'rig'i bolalar va o'smirlar amaliyotchi shifokorga murojaat qilishning eng ko'p tarqalgan sabablaridan biri bo'lib, barcha pediatrik tashriflarning 10–15 foizini tashkil etadi. Abdominal sindrom tushunchasi keng ma'noda turli xil kasalliklarning klinik ko'rinishini birlashtiradi — funksional kasalliklar (qorin og'rig'i sindromlari, 90–95% holatlarda organik sabab aniqlanmaydi), yallig'lanish kasalliklari (ichak yallig'lanish kasalliklari), infeksion sabablar va o'tkir jarrohlik holatlari (appendisit, invaginatsiya).

Muammoning dolzarbligi shundaki, klinik amaliyotda funksional va organik patologiyani o'z vaqtida farqlash hamon qiyinchilik tug'diradi. Bir tomondan ortiqcha instrumental tekshiruvlar bolaga va oilaga ortiqcha yuk soladi, ikkinchi tomondan jiddiy organik patologiyani o'tkazib yuborish xavfli asoratlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli zamonaviy diagnostik algoritmlar va biomarkerlarni amaliyotga joriy etish katta ahamiyatga ega.

ISHNING MAQSADI (ЦЕЛЬ РАБОТЫ)

2023–2026 yillarda nashr etilgan ilmiy-tadqiqot ma'lumotlari asosida bolalardagi abdominal sindromning zamonaviy differensial diagnostika usullarini tahlil qilish va birlamchi bo'g'in shifokorlari amaliyoti uchun tizimli ma'lumot taqdim etish.

MATERIAL VA TADQIQOT METODI

Ushbu sharh PubMed, Google Scholar, Cyberleninka va Rome Foundation rasmiy ma'lumotlar bazalarida 2023–2026 yillar oralig'ida chop etilgan ilmiy maqolalar, klinik tavsiyalar va sistematik sharhlarni tahlil qilish asosida tayyorlandi. Qidiruv "abdominal pain children", "functional abdominal pain", "Rome IV criteria", "абдоминальный синдром у детей" kalit so'zlari bo'yicha amalga oshirildi. Tanlangan manbalar bevosita bolalardagi qorin og'rig'i diagnostikasi va differensiatsiyasiga oid bo'lishi shart edi.

TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMA

1. Rim IV mezonlari — funksional abdominal sindromni tasniflashning zamonaviy asosi

2016 yilda qabul qilingan va hozirgi kunda ham amaliyotda yetakchi o'rin tutadigan Rim IV mezonlari bolalardagi funksional abdominal og'riq buzilishlarini (Functional Abdominal Pain Disorders, FAPD) 4 ta asosiy kichik turga ajratadi: qo'zg'aluvchan ichak sindromi (IBS), funksional dispepsiya, abdominal migren va aniqlanmagan funksional abdominal og'riq (FAP-NOS). Mezonlarga ko'ra, og'riq oyiga kamida 4 marta, kamida 2 oy davomida kuzatilishi va boshqa funksional gastrointestinal kasalliklar mezonlariga to'g'ri kelmasligi kerak.

So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Rim IV tasnifi joriy etilgandan so'ng funksional dispepsiya diagnozi ko'pincha qo'zg'aluvchan ichak sindromidan ustun chiqa boshladi, chunki yangi mezonlarda og'riq endi asosiy shikoyat bo'lishi shart emas. Bu o'zgarish klinik amaliyotda diagnostik aniqlikni oshirgan, biroq shifokorlar orasida yangi mezonlarni to'liq qo'llash bo'yicha hamon bir xillik yo'q.

2. Xavf belgilari (red flags) — organik patologiyani aniqlashning birinchi bosqichi

Abdominal sindromli bolani tekshirishda eng muhim bosqich — "qizil bayroq" (red flag) belgilarini aniqlashdir. Bunga quyidagilar kiradi: kechasi uyg'otadigan og'riq, ovqatlanish yoki defekatsiya bilan bog'liq bo'lmagan og'riq, vazn yo'qotish, o'sishning sekinlashishi, oshqozon-ichak qon ketishi, surunkali qusish, balog'atga yetishning kechikishi, oilada yallig'lanish ichak kasalliklari yoki yara kasalligi anamnezi. Ushbu belgilar mavjud bo'lganda, funksional diagnoz qo'yishdan oldin organik patologiyani istisno qilish uchun qo'shimcha tekshiruvlar zarur.

Agar xavf belgilari yo'q bo'lsa, zamonaviy yondashuv keng ko'lamli instrumental tekshiruvlarsiz, klinik mezonlar asosida funksional diagnoz qo'yishni tavsiya etadi — bu bolani ortiqcha invaziv muolajalardan asraydi.

3. Biomarkerlar: fekal kalprotektin va boshqa laboratoriya ko'rsatkichlari

Funksional va yallig'lanishli ichak kasalliklarini farqlashda fekal kalprotektin testi muhim o'rin egallaydi. Bu marker neytrofillardan ajraladigan oqsil bo'lib, ichak shilliq qavatidagi yallig'lanish darajasini aks ettiradi. Kalprotektin darajasi past bo'lgan hollarda yallig'lanish ichak kasalligi ehtimoli sezilarli darajada kamayadi, bu esa endoskopik tekshiruvlar sonini asossiz kamaytirish imkonini beradi.

Bundan tashqari, C-reaktiv oqsil (CRP), to'liq qon tahlili, eritrotsitlar cho'kish tezligi (ECHT) va yashirin qon uchun najas tahlili kabi an'anaviy laboratoriya usullari ham birlamchi skrining bosqichida o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Helicobacter pylori infektsiyasi ham takrorlanuvchi qorin og'rig'i bo'lgan bolalarda alohida e'tiborga loyiq sabab sifatida o'rganilmoqda — yosh guruhlariga qarab uning tarqalishi sezilarli farq qiladi.

4. Instrumental diagnostika usullari

Qorin bo'shlig'i a'zolarining ultratovush tekshiruvi (UTT) — radiatsiyasiz, keng qo'llaniladigan va birlamchi bo'g'inda eng qulay usul bo'lib, appendisit, invaginatsiya, o'simta jarayonlari va gepatobiliar patologiyani aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Yuqori va quyi endoskopiya (gastroskopiya, kolonoskopiya) esa xavf belgilari mavjud bo'lgan yoki biomarker

natijalari shubhali bo'lgan hollarda tavsiya etiladi, chunki bu usul ichak shilliq qavatining biopsiyasini olish imkonini beradi.

So'nggi yillarda ichak mikrobiotasini tahlil qilish va ovqatlanish dietasi (xususan, FODMAP dietasi) bilan bog'liq biomarkerlarni o'rganish istiqbolli yo'nalish sifatida ko'rilmoqda — bu klinik javobni oldindan bashorat qilish imkonini berishi mumkin, biroq bu usullar hali keng amaliyotga joriy etilgan emas.

5. Differensial diagnostika algoritmi va ko'p tarmoqli yondashuv

2025 yilda chop etilgan ko'p tarmoqli ekspertlar konsensusi shuni ta'kidlaydiki, abdominal og'riq buzilishlari endi faqat "funksional" emas, balki "ichak-miya o'zaro ta'sirining buzilishi" (disorder of gut-brain interaction, DGBI) sifatida qaralishi kerak. Bu yondashuv kasallikning psixososial omillari (stress, tashvish, oilaviy muhit) bilan jismoniy mexanizmlar (visseral giperseziivlik) o'rtasidagi bog'liqlikni hisobga oladi va davolashda ko'p tarmoqli (gastroenterolog, psixolog, dietolog) jamoaviy yondashuvni talab qiladi.

Qizlarda qorin og'rig'ining ginekologik sabablari (birlamchi dismenoreya, tuxumdon kistalari) alohida e'tiborga olinishi lozim, ayniqsa o'smirlik davrida. Amaliyotda bu sabab ko'pincha e'tibordan chetda qoladi, natijada davolash kechikishi mumkin.

6. Maqolaning yangiligi

Ushbu sharhning amaliy yangiligi quyidagilardan iborat: birinchidan, 2023–2026 yillardagi eng so'nggi xalqaro tadqiqotlar (jumladan Rome Foundation va ko'p tarmoqli ekspert konsensuslari) natijalari birlashtirilgan holda tizimlashtirilgan; ikkinchidan, biomarkerlar va instrumental usullarning amaliy qo'llanilishi UASH va pediatrlar uchun qulay diagnostik algoritm ko'rinishida taqdim etilgan; uchinchidan, "DGBI" kontseptsiyasining O'zbekiston amaliyoti uchun ahamiyati birinchi marotaba mahalliy tibbiy nashrda ko'rib chiqilmoqda.

XULOSA (ВЫВОДЫ)

1. Bolalardagi abdominal sindrom etiologik jihatdan xilma-xil bo'lib, funksional kasalliklar (90–95% holatlarda) ustunlik qiladi, biroq har bir holatda jiddiy organik patologiyani istisno qilish zarur.

2. Rim IV mezonlari va "qizil bayroq" belgilarini baholash diagnostikaning birinchi va asosiy bosqichi bo'lib qolmoqda.

3. Fekal kalprotektin kabi biomarkerlar ortiqcha invaziv tekshiruvlarni kamaytirish va davolash taktikasini to'g'ri tanlashga yordam beradi.

4. Zamonaviy yondashuv abdominal og'riqni "ichak-miya o'zaro ta'sirining buzilishi" sifatida qarashni va ko'p tarmoqli davolashni tavsiya etadi.

5. Olingan ma'lumotlarni UASH va pediatrlar amaliyotiga joriy etish diagnostika sifatini oshirish va bolalar salomatligini saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI (СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ)

1. McClellan N., Ahlawat R. Functional Abdominal Pain in Children. StatPearls Publishing, 2024. Available from: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK537298/
2. The Rome Foundation. Rome IV Criteria. 2024. Available from: https://theromefoundation.org/rome-iv/rome-iv-criteria/
3. Understanding functional abdominal pain disorders among children: a multidisciplinary expert consensus statement. Frontiers in Pediatrics, 2025. DOI: 10.3389/fped.2025.1576698
4. Age-Stratified Prevalence of Helicobacter pylori Infection in Children With Recurrent Abdominal Pain: A Prospective Observational Study. PMC, 2024. Available from: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC11786247/
5. Adherence to the Mediterranean Diet in Paediatric Patients with Inflammatory Bowel Disease and Functional Abdominal Pain Disorders — Comparative Study. PMC, 2024. Available from: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC11943094/
6. Геппе Н.А., Яблокова Е.А., Борисова Е.В., Великорецкая М.Д., Алексакова Н.В. Синдром рецидивирующей абдоминальной боли у детей: подходы к терапии // Доктор.Ру. 2025. Т. 24, № 3. С. 25–35. DOI: 10.31550/1727-2378-2025-24-3-25-35
7. Клинические рекомендации «Синдром раздраженного кишечника». Министерство здравоохранения, 2024.
8. Systematic Review of Pediatric Functional Gastrointestinal Disorders (Rome IV Criteria). Journal of Clinical Medicine, 2021. DOI: 10.3390/jcm10215087
9. The Effects of the Rome IV Criteria on Pediatric Gastrointestinal Practice // Current Gastroenterology Reports. Springer Nature, 2020. DOI: 10.1007/s11894-020-00760-8
10. Дифференциальная диагностика хронической абдоминальной боли у детей и подростков // uMEDp. Электронный ресурс. Available from: https://umedp.ru/articles/differentsialnaya_diagnostika_khronicheskoy_abdominalnoy_boli_u_detey_i_podrostkov_.html